

Vígh-Szabó Melinda

A finnugrisztika a hazai középfokú oktatásban

Tisztelt Olvasók! Kedves Kollégák!

A finnugrisztika mint tudományos diszciplína számos hazai és külföldi intézmény (akadémiák, egyetemek), szervezet és társaság kutatói és tudományág-népszerűsítő tevékenységében játszik fontos szerepet. Írások sora mutatott már rá arra (Csúcs 2006; Honti 2010; Fejes 2014), és akár köztudottnak is nevezhetnénk, hogy az uráli nyelvrokonság ténye hazánkban gyakran megkérdőjelezett, ingoványos terület, amellyel az általános iskolai oktatásban nem vagy csak elvétve foglalkoznak, a középiskolai nyelvtanórákon pedig mostohagyermekként bánnak. A néhány kiugró magyar kezdeményezéssel, programmal, egyesülettel párhuzamosan – például rokon népek napja (Parapatics 2013), finn nyelv oktatása a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban, a Debreceni Egyetem és a finn Jyväskyläi Egyetem közös doktori képzése, Finnugor Néprajzi Park Zalaegerszegen, finn–magyar cserediákprogramok, Finnugor Kulturális Főváros, szótársorozatok, folyóiratok stb. – innovatív, modern, mintaadó külföldi példák is bizonyíthatják, hogy sikeres, az uráli, finnugor nyelvészethez köthető stúdiumok, foglalkozások, események, oktatási programok nem csak felsőoktatási keretek között működhetnek.

Jelen írás egy nagyobb lélegzetű, születőben lévő tanulmány beharangozása, amely többek között a Magyarországon használt nyelvtan- és történelemtankönyvek finnugrisztikával foglalkozó fejezeteit vizsgálja, illetve egy (egyelőre) kismintás, középiskolai diákok körében végzett kérdőíves felmérés eredményeit mutatja be – egyúttal helyzetkép arról, hogy a hazai gimnáziumi tanulók milyen tudással rendelkeznek a finnugor nyelvrokonság témakörében. A tankönyvpiac az utóbbi időben nagy változásokon ment keresztül a kiadókra és a tankönyveket előállítókra vonatkozó centralizációs lépéseknek köszönhetően. Habár néhány kiadó könyveinek engedélye 2018-ig érvényes (Török 2016), az előírásoktól kevés intézmény tér el. A központosítás után „életben maradt” oktatási segédanyagok azonban csak apróbb változtatásokon mentek keresztül; a kísérleti tankönyveket pedig számos lesújtó kritika éri. A magyar nyelv és történelem tantárgyakhoz kapcsolódó tankönyvek nyelvrokonsággal foglalkozó fejezetei is módosításokra szorulnának.

A kutatásban – amely diagnosztikus jelleggel azt mérte fel, hogy két közép-dunántúli gimnázium elsős és végzős diákjai milyen tudással rendelkeznek a finnugor nyelvrokonság témakörében – 110 fő vett részt (a kutatásból egy magyar alapszakos szakdolgozat is született). A normál tantervű elsős osztályokban heti két, a végzősöknél heti egy nyelvtanóra szerepelt az órarendben. A tantervi előírásoknak megfelelően a nyelvrokonság témaköre a negyedik évfolyamon került elő mindkét intézményben, és a szóbeli érettségi tételsor része. Az elsős diákok tudásának feltérképezése megmutatta, hogy a tanulók milyen műveltséggel érkeznek a középiskolákba. A vizsgálatban részt vevőknek 13 zárt, illetve nyitott kérdésre kellett választ adniuk. Jelen írás csak néhány kiugró eredményt ismertet, a bővebb elemzést a fent említett tanulmány tartalmazza majd.

A magyarral rokon nyelvek kiválasztásának eredményessége jól tükrözi, hogy a tudománytalan elméleteknek a mai napig erőteljes hatása tapasztalható ebben a korosztályban is. A diákok számára szinte ismeretlen, hogy a finnugor nyelveket beszélő népcsoportok többsége az Orosz Föderáció (Oroszország) területén él. A tanulók nagy számban nincsenek tisztában az *uralisztika* és a *finnugrisztika* fogalmak jelentéskülönbségével, az *alapnyelv(ek)* definíciójával. Azokban a válaszokban, amelyeket arra a kérdésre kaptam, hogy a kérdőívben felsorolt tényezők közül mi bizonyíthatja leginkább a nyelvrokonságot, ott rejlik az útmutató a leendő tankönyvíróknak. Szintén kevesen tudták hibátlanul megoldani azt a feladatot, amelyben alapnyelvi szavakat kellett a mai

magyar megfelelőikkel párosítani. Ilyen és ehhez hasonló gyakorlatokra van szükség a tankönyvekben ahhoz, hogy a nyelvrokonság tényét minden diák bizonyítottan és erősnek érezze.

Az uralisztikával, finnugrisztikával, nyelvrokonsággal foglalkozó fejezetek megírásakor új utakat kell nyitni: a saját korában már elavultnak számító schleicheri családfamodell helyett az újabb nyelvrokonsági ábrák bemutatása és a nyelvek közötti kapcsolatrendszerek modellezése [lásd például az ELTE BTK Finnugor Tanszékének (1) vagy a Helsinki Egyetemnek a honlapján (2)]; az alapnyelvek bemutatása; a finnugor kutatástörténet megismertetése, amely még vázlatosan is szép ívét adja a mai álláspontoknak; az újabb kutatási eredmények beemelése, összevetése a korábbi nézőpontokkal (őshaza-teóriák; nyelvek rokonsági foka, segédtudományok szerepe stb.). Nem nagyobb energiával, de mélyebb felelősségtudattal sokat formálhatunk a jelenkori középiskolás generáció finnugrisztikáról, nyelvrokonságról alkotott tudásán.

Tisztelettel:

Veszprém, 2016. május 22.

Vígh-Szabó Melinda
egyetemi tanársegéd
Pannon Egyetem Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet

Irodalom

- Csúcs Sándor 2006. Viszonyunk az alternatív nyelvrokonításhoz. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 149–156.
- Fejes László 2014. Bevezetés a nyelvrokonság kérdésébe. *Nyelv és Tudomány*. <http://www.nyest.hu/renhirek/bevezetes-a-nyelvrokonsag-kerdesebe> (2016. május 18.)
- Honti László (főszerk.) 2010. *A nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Parapatics Andrea 2013. Rokon Népek Napja a Batsányi János Gimnázium és Kollégiumban. *Anyanyelv-pedagógia* 4. <http://www.anyp.hu/cikkek.php?id=492> (2016. május 18.)
- Török Ildikó 2016. A jövő oktatásával külföldre lép a magyar tankönyvpiacról a Mozaik. http://eduline.hu/kozoktatasi/2016/5/19/A_jovo_oktatásával_külföldre_lép_a_magyar_t_1PMX_EU (2016. május 19.)

(1) Az ELTE BTK Finnugor Tanszékének honlapja. <http://finnugor.elte.hu/?q=nyerokabr> (2016. június 7.)

(2) A Helsinki Egyetem honlapja. <http://www.helsinki.fi/~tasalmin/lammi.html> (2016. június 7.)

Vígh-Szabó, Melinda: Finno-Ugristics in secondary school teaching in Hungary

Az írás szerzője

Vígh-Szabó Melinda

egyetemi tanársegéd, Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Veszprém
vigh.szabo[kukac]gmail.com